

ZPRAVODAJ TECHNICKÉHO MUZEA V BRNĚ

1

1973

R 2004

R 89

Technické muzeum v Brně Knihovna	
46042 signatura	44187 přir. čís.

Technické muzeum v Brně
Knihovna
VYŘAZENO

Pro muzejní pracovníky, odborný aktiv a spolupracující instituce vydává Technické muzeum v Brně.

Tisk: KSNP BRNO pod ev.č. KSNP 55/73 - 43028

TECHNICKÉ PAMÁTKY

Kostrový pohřeb v zaniklé středověké vápence

V jižním výběžku obce Kanice nedaleko zaniklého hradu, který se nachází na ostrožně tvořené Těsnohlídkovým údolím a údolím řeky Svitavy, severozápadně od kóty Šembera se nalézají zbytky dvou zahloubených objektů. Objekty leží asi 400m od hradu při zaniklé cestě, jejíž úvoz je místy dosud znatelný a která pokračuje vzhůru ke skalnímu hřebenu Šembery.

Výzkum hradní zříceniny provádí po léta Ant. Kríž, dobrovolný pracovník Moravského muzea. Hrad, zřejmě Obránský, pochází z poloviny 13. století a při jeho výzkumu bylo provedeno také několik sond v severním zahloubeném objektu. Při jeho východním okraji byl objeven 28.10.1969 kostrový pohřeb se skrovným doprovodným materiálem. Skelet zůstal nevyzdvižen.

V létě 1972 byl proveden Technickým muzeem v Brně odkryv v objektu s těmito předběžnými výsledky: Jedná se patrně o výrobní objekt určený k pálení vápna. K výrobě bylo užíváno vápence z nedalekého, dnes již neužívaného lomu při patě skalního hřebenu Šembery. Svědčí o tom jednak existence lomu, jednak dnes již neužívaná cesta, jejíž úvoz směřuje ke zmíněnému lomu. Samotná výrobní technologie je doložena dochovanou hroudou vápna v jednom ze tří pracovních oborů pece. Pec byla zadlabána do granitového podlaží a byla situována pracovními otvory směrem k západu do zahloubeného objektu. Kromě této pece se zachovaly i zbytky jiné pece ob-

dobné konstrukce. V jižní části objektu v jeho podélné ose je celkem dobře zachovaná, do skály zadlabaná jámka o ϕ 4 m a hloubce větší než 2 m. Její stěny se trychtýřovitě sbíhají, takže při dně činí její ϕ 2 m. Její stěny jsou obezděny do výše 1 m zídkou, zděnou na vápno. Tento objekt zřejmě sloužil k hašení vápna přímo na místě jeho výroby.

Důležitým momentem pro datování objektu a pro oprávněnost spojení funkce objektu s budováním nedalekého hradu je nález zmíněného skeletu v zánikovém horizontu objektu spolu se dvěma jednoduchými kruhovými železnými přezkami, které mohou být datovány do přelomu 13. a 14. století. První z přezek byla vyzvednuta při původním odkryvu v 1969, druhá ležela pod levou pánevní kostí.

Skelet byl uložen v orientaci V-Z. Ležel na místě rozdrolené horniny promísené drobným štěrkem /mocnost vrstvy 20-22 cm/, pod ní asi 1 cm mocná vrstva vypáleného vápna, pod ní skalní podlaží. Nad skeletem 70 cm mocná vrstva hlíny promísená většími vápencovými kameny. Několika podobnými kameny byl obložen také skelet. V takřka natažené poloze, nznak, s hlavou k západu. Pravá ruka mírně pokrčená podél těla, levá šikmo prsty k pravé bederní kosti.

Skelet předán k bližšímu určení přírodovědecké fakultě UJEP, katedře antropologie.

Technické muzeum v Brně usiluje za pomoci Dopravního podniku města Ostravy a Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody o záchranu vozovny v Bohumí-

ně. Po zrušení úzkokolejného provozu tam hodlá vybudovat
skansen městských úzkokolejných drah v ČsSR.

V Ý S T A V Y A E X P O Z I C E

Výstava ČESKOSLOVENSKÁ VĚDA A TECHNIKA PRONIKÁ DO SVĚTA

V úterý dne 27. února byla ve všech výstavních sálech TM za účasti představitelů krajských a městských stranických a státních orgánů slavnostně zahájena výstava Československá věda a technika proniká do světa. Cílem této výstavy, která byla pořádána u příležitosti 25. výročí Vítězného února, bylo ukázat na vynikající úspěchy, kterých bylo u nás v oblasti vědy a techniky dosaženo. Řada vzácných a autentických exponátů z pracovišť Československé akademie věd, resortních výzkumných ústavů, podniků generálních ředitelství Chepos, ZVS, Zbrojovka a jiných, dokumentovala významnou roli naší republiky ve světovém vědeckotechnickém pokroku v uplynulém čtvrtstoletí socialistické výstavby. Značná pozornost byla na výstavě věnována úloze československé vědy a techniky v zemích RVHP a při plnění komplexního programu socialistické ekonomické integrace.

Výstava byla otevřena do 29. března 1973.

U příležitosti této výstavy vydalo Technické muzeum pamětní medaili - 25 let vítězného socialismu, která je dílem akademického malíře M. Slezáka a byla zhotovena v experimentální slévárně ústavu.

Výstava PŘÍRODA A PAMÁTKY - PROPAGACE, PUBLIKACE

Krajské středisko Státní památkové péče a ochrany přírody v Brně uspořádalo ve výstavních sálech našeho ústavu výstavu "Příroda a památky - propagace, publikace". Návštěvníci se zde seznámili s fotografiemi, knihami, průvodci po památkových objektech a řadou dalších propagačních materiálů, které vydává tato instituce.

Výstava byla otevřena od 21. ledna do 16. února 1973.

Výstava PŘÍRŮSTKY SBÍREK

I v prvním čtvrtletí tohoto roku probíhala v ambitech ústavu výstava přírůstků sbírek ústavu, která byla otevřena v říjnu minulého roku. Z několika tisíc sbírkových předmětů, shromážděných v posledních letech z jemné mechaniky, měřicí techniky a letectví je na této výstavě presentováno 80 exponátů, které jsou vynikajícími představiteli kulturně historické a technické hodnoty sbírkového fondu uvedených oborů.

Stálé expozice Technického muzea

VÝVOJ VYUŽITÍ VODNÍ ENERGIE

PARNÍ ENERGETIKA

PANORAMA, stereoskopické promítání barevných diapozitivů,
provedla ve 1. čtvrtletí celkem 6 programů.

S B Í R K O T V O R N Á Č I N N O S T

Začátkem února převzali zástupci našeho ústavu v Dopravním podniku Brno renovovaný motorový tramvajový vůz evid.č. 52, Jedná se o vůz vyrobený vagonkou ve Štýrském Hradci v roce 1919 a určený pro místní dráhu Bratislava - Vídeň. Tento vůz byl od roku 1920 v provozu v Brně.

Oddělení jemné mechaniky získalo do sbírek Technického muzea významný exponát představující vrchol technického vývoje v oboru hracích strojů. Jedná se o klavírní křídlo, jehož součástí je vestavěná pianola s pohonnou jednotkou. K příslušenství náleží 154 kusů hudebních motivů v podobě perforovaných papírových svitků. Exponát je německé výroby, z roku 1902.

Vzácný sbírkový předmět - vůz Austro-Daimler z roku 1910 je v současné době podroben generální opravě v dílnách Technického muzea.

použití barevných světél a hlavně v zabezpečení proti ohni, v porovnání s tehdy používaným osvětlením plynovým.

Ještě před cca 10 lety bylo používáno scénické osvětlování pomocí obloukovek. Pro jejich napájení sloužil zdroj sestávající z motoru a dynama, které také TM převeze po demontáži do svých sbírek. Toto osvětlení bylo nahrazeno až výbojkovým osvětlením.

Po demontáži budou převzaty některé vybrané díly kotlů pro výrobu scénické páry. Kotle vyrobila Královopolská strojárna Brno.

Pro dokumentaci vybraných sbírek zapůjčí Státní divadlo Technickému muzeu doklady ke zhotovení kopií.

V dílnách TM byla provedena oprava tryskového stavu, jednoho z prvních reprezentantů nové technologie výroby. Tento stroj byl jedním z významných exponátů výstavy "Čs. věda a technika proniká do světa".

Do sbírkového fondu TM bylo v průběhu 1. čtvrtletí získáno 120 ks cívek barvicích, cívek s okrajovými kotouči a bez okrajových kotoučů. Tato sbírka dokumentuje vývoj a použití různých druhů cívek v textilním průmyslu.

Během 1. čtvrtletí 1973 bylo zapsáno celkem 582 pří-
růstků sbírek převážně z oblasti měřicí techniky, textilních
strojů, slévárenství, letecké techniky a obrábění. Z oboru
městské hromadné dopravy se podařilo získat trolejbus Škoda
553 a elektrickou nákladní tramvajovou lokomotivu.

ODBORNÁ A VÝZKUMNÁ ČINNOST

V tomto čtvrtletí byl zpracován podrobný program výzkumného úkolu "Výzkum a využití větrných mlýnů na Moravě a ve Slezsku" pro jeho technickou část. Cílem programu je zpracování technické dokumentace zachovalých mlýnů, obsahující charakteristiky jejich technického zařízení a dále zpracování metodologie pro jednotné posuzování větrných mlýnů jako technických památek.

Práce na tomto úkolu budou vedeny tak, aby bylo postupně shromážděno dostatek informací jako podkladů pro vypracování popisné a technologické dokumentace. Výsledky teoretických prací budou konfrontovány s výsledky experimentálního ověřování technických parametrů.

Ústavní výzkumný úkol "Historie letecké výroby v národním podniku Moravan Otrokovice" byl ukončen předložením závěrečné studie "Čtyřicet roků letecké výroby v Otrokovících". Studie, jejímž autorem je Ing. Jan Krumbach, byla oponentsky posouzena v Technickém muzeu v Brně a v n.p. Moravan Otrokovice. Byla přijata a doporučena k publikování. Její vydání se připravuje na letošní rok, ve kterém oslaví národní podnik Moravan 40. výročí vzniku letecké výroby v Otrokovících.

Po úspěšných loňských oslavách, pořádaných na počest prof.ing.dr.h.c. Vladimíra Lista, doktora technických věd a nositele Řádu práce začal opět pracovat kolektiv pro přípravu Listovské rozpravy 1973, která se bude konat v červnu t.r. na téma "Hospodaření energií".

V tomto čtvrtletí byl v oddělení městské hromadné dopravy navázán styk s Dopravním podnikem v Liberci. Byla projednána spolupráce na příští léta, vytypována vozidla pro sbírkový fond našeho ústavu a zajištěn zbytek archivního materiálu.

V lednu se sešla pracovní skupina externích spolupracovníků z oddělení textilních strojů. Na své poradě se zabývala řešením otázky sbírkového fondu a odbornou činností.

Zástupce TM se zúčastnil konference "Koncepce systémů a výstavby kanalizačních čistíren" pořádanou Českým svazem stavebních inženýrů ve dnech 20.-22. března 1973. Kon-

ference byla shrnutím zkušeností posledních let na tomto úseku a umožnila všem účastníkům doplnění poznatků novější doby. Zástupce TM v diskusním příspěvku shrnul dosavadní práci na úseku vodního hospodářství a stavitelství a vyzval účastníky ke spolupráci s TMB i na tomto úseku.

V únoru navštívil pracovník oddělení textilních strojů Výzkumný ústav bavlnářský v Ústí nad Orlicí, kde projednal zajištění sbírkových předmětů z oblasti bezvřetenového předení a navázání spolupráce s tímto ústavem.

V rámci plnění dlouhodobého výzkumného úkolu "Úloha technických muzeí ve výchově dospělých v socialistické společnosti" /VII-4-4/4/ byl proveden výzkum výchovné účinnosti výstavy Československá věda a technika proniká do světa. Výsledky výzkumu se zpracovávají a budou prezentovány ještě v tomto roce.

KNIHOVNA A DOKUMENTAČNÍ SBÍRKY

Knihovna Technického muzea v Brně je bohatě zásobena odbornými časopisy z celého světa. V současné době dochází do ústavu kolem sta časopisů. Pro letošní rok knihovna zajistila tyto nové zahraniční časopisy:

- ATM - Archiv für technisches Messen und messtechnische Praxis /NSR/
 - AVIACIA I. KOSMONAUTIKA /SSSR/
 - PRIBORY I SYSTEMY /SSSR/
 - MESSEN STEUERN REGELN /NDR/
 - MUSEUMS JOURNAL /ANGLIE/
 - MUSEUMSKUNDE /NSR/
-

Ř Í Z E N Í A O R G A N I Z A C E

V týdnu od 5. března se v Československu uskutečnila porada ředitelů technických muzeí socialistických zemí s cílem projednat společné problémy muzejní práce v oblasti vědy a techniky.

Porada byla zahájena v Praze. Druhá část jednání probíhala v Technickém muzeu v Brně. Účastníci porady si se zájmem prohlédli expozice a výstavy a některé sbírky.

Dne 31. března navštívili naše sbírky vozidel městské hromadné dopravy zástupci rakouského Svazu přátel železnic. Se zájmem si prohlédli jednotlivé exponáty a ocenili práci našeho ústavu v této oblasti.

R O H

V lednu byla již po třetí uzavřena kolektivní smlouva mezi vedením ústavu a závodním výborem ROH. - Závodní organizace ROH na své únorové schůzi přijala program aktivity na rok 1973, v němž se soustředila na hlavní úkoly jako po-

liticko-výchovnou a kulturní činnost včetně školení funkcionářů, socialistické závazky a socialistickou soutěž, práci zlepšovatelů a racionalizační opatření, bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci spolu se zajišťováním rekreace pracovníků. •

Č V T S

Výroční členská schůze závodní pobočky ČVTS Technického muzea v Brně se sešla 22. března 1973 v přednáškovém sále muzea. Na programu jednání byla zpráva o činnosti pobočky v uplynulém období a přijetí plánu práce na rok 1973. Důležité místo ve výkazu aktivity pobočky v uplynulém roce zaujala informace o úkolech vědeckotechnického rozvoje aplikovaných na oblast technického muzejnictví, racionalizační činnosti a o zlepšovatelském hnutí. Na návrh závodní pobočky byly též sestaveny a ředitelstvím Technického muzea vypsány tematické úkoly pro zlepšovatele a vynálezce v roce 1973 a vydány soutěžní podmínky pro řešení úkolů. Závodní pobočka připravuje v letošním roce mimo jiné zájezd s muzejní a vlastivědnou náplní do Technického muzea v Košicích, promítání populárnětechnických filmů, exkursi do tiskárny a další akce s odborně technickou, muzejní, případně historickou tematikou. Program jednání schůze byl zpestřen promítnutím českého barevného filmu o přírodních krásách a historických památkách ČSSR "Československo, země setkávání".

V závodní pobočce Techn. muzea je organizováno 21 členů.

Ředitelství Technického muzea v Brně vyhlašuje tematické úkoly pro zlepšovatele a vynálezce v roce 1973:

- 1/ Přeprava panelů výstav a jejich zabezpečení proti poškození
- 2/ Kontejner pro bezpečnou manipulaci a transport sbírkových předmětů
- 3/ Zařízení pro zrychlení montáže ukládacích regálů pro depozitáře TM
- 4/ Zajištění depozitářů TM proti vniknutí nepovolaných osob

Z podmínek soutěže na řešení tematických úkolů pro zlepšovatele a vynálezce v roce 1973:

- soutěže se může zúčastnit každý pracovník Technického muzea, bez ohledu na pracovní či služební zařazení nebo funkci, kterou v muzeu zastává, případně i navrhovatelé mimo Technické muzeum. Z účasti na řešení tematických úkolů jsou vyloučeni přímí navrhovatelé úkolů, konzultanti a pracovníci, pověřeni vyhodnocováním tematických úkolů.
- návrh na řešení tematického úkolu musí obsahovat výstižný technický popis řešení, podle potřeby náčrtek nebo výkres, popřípadě jiné údaje, prokazující vhodnost a reálnost návrhu. Navrhované řešení musí být v souladu s předpisy o bezpečnosti práce.

Bližší informace podá tajemník závodní pobočky ČVTS Ing. Čejka.

V Ý S T A V B A A P Ř E S T A V B A T M

V I. čtvrtletí byla v budově TM provedena úprava sklep-
ních prostor pro účelové využití. Byly skončeny práce zednic-
ké a elektrotechnické.

V tomto čtvrtletí bylo též započato s úpravou interieru
v prvním poschodí správní budovy ústavu, kde bude zařízena
hovorna pro návštěvy TMB.

Byl proveden majetko-právní převod zámku Litenčice do
vlastnictví Technického muzea, který bude sloužit jako depozi-
tář a zadáno zpracování studie a investičního záměru na re-
novaci objektu.

V uplynulém čtvrtletí TM spolupracovalo při zadání stu-
die na renovaci barokního mlýnu ve Služi.

K R U H P Ř Á T E L T M

Sekce Auto-Z-Klub pracuje na obnově automobilu "Disk". V současné době je hotov motor, zadní osa, kardan, chladič, pracuje se na frikci a dokončují se hrubé úpravy karoserie.

Členové sekce městské hromadné dopravy se v prvním čtvrtletí sešli celkem třikrát na pracovních schůzkách.

Členové sekce Auto-Z-Klub se sešli šestkrát. Zároveň uspořádali besedu se zástupcem MŠVB - DI Erno.

Vodohospodářská skupina pro povodí Odry v Ostravě - sekce Kruhu přátel TM v Brně připravuje úpravu Oderského mlýna v Bartošovicích na muzeologické pracoviště. Je zpracováván návrh na zapsání oderské nivy do seznamu vodohospodářských technických památek. Dále se v sekci připravuje výstavba o dějinách výstavby první přehrady povodí Odry u

Kružberka.

Vodohospodářská skupina bude pro informaci svých členů vydávat informační zpravodaj "Oderský mlýn". První číslo tohoto zpravodaje je připraveno k vydání.

T M P Ř I P R A V U J E

U příležitosti 500. výročí narození Mikuláše Koperníka připravuje Technické muzeum v Brně spolu s Hvězdárnou a planetariem M. Koperníka v Brně výstavu

MIKULAŠ KÓPERNÍK - TVŮRCE NOVÉHO OBRAZU SVĚTA

Výstava bude otevřena 19. dubna a potrvá do 13. května.

Bližší na plakátech.

Technické muzeum v Brně pořádá dne 6. června 1973
L I S T O V S K O U R O Z P R A V U 1 9 7 3

na téma: "HOSPODAŘENÍ ENERGII".

Úvodní referáty přednesou přední odborníci.

Zahájení rozpravy v 9.00 hodin.

Přednáškový sál TM, vchod z Orlí ul. 20.

ZPRAVODAJ TM v Brně vychází čtvrtletně. Zodpovědný redaktor Ing. Vladimír Herka. Náklad 300 výtisků. Povoleno NVmB, č. 292.

Pouze pro vnitřní potřebu - zdarma.

